

ТОТАЛІСТИЧНА ТРАДИЦІЯ ПЕДАГОГІКИ Й ІНФОРМАЦІЙНЕ СУСПІЛЬСТВО

У сучасному суспільстві відбуваються радикальні зміни, пов'язані з колосальними потоками інформації, з процесами комп'ютеризації та уніфікаційними тенденціями розвитку суспільства.

Зазначимо, що пануючою філософсько-світоглядною парадигмою, на підставі якої формувалось і переважно розвивалось капіталістичне суспільство, є тоталістська традиція. Тоталістська традиція у філософії характеризується створенням великої системи, що прагне до єдиної теорії, яка б узагальнено пояснювала життя й історію.

Так, вже у Платона це не викликало жодних сумнівів, світ ідей для нього був реальним світом, де є усі належні відповіді, де панує абсолютна істина. Тому цілком слушно, що педагогічна концепція, сформульована Платоном, й донині знаходить своїх численних продовжувачів.

Зрозуміло, що класична традиція, на якій побудовано значною мірою європейську культуру, стала домінуючою не тільки у філософії, релігії, культурі загалом, але й у пануючій системі освіти. Вітчизняна освітня парадигма також побудована на прагненні дати відповіді на усі поставлені запитання і навчити також давати відповіді на усі запитання.

Отже для пересічного учителя, викладача і науковця головне завдання-ідеал – узгодити особисті переконання й цінності з пануючими у сучасному суспільстві. Тим більше, що і сенс розвитку інформаційного суспільства вони вбачають у ще більшій його спроможності, стосовно попередніх суспільств давати відповіді швидко, точно, беззаперечно.

Світогляд та світоглядно-методологічна підготовка вчителя в умовах трансформаційного суспільства має передусім той сенс, що виявлена І.Кантом суперечність між знанням властивостей дійсності, з одного боку, і цінностями, як самочинно прийнятими суб'єктом основоположеннями свого відношення до дійсності, з іншого, в умовах

практичного вирішення проблеми узгодження принципу політичної нейтральності державної інституції з правом громадянина на свободу переконань і слова, має фундаментальне значення, оскільки саме через вчительство так чи інакше відбувається самоформування реально функціонуючого світогляду і подальше його “саморозповсюдження”.

У сучасних умовах індивідууму потрібна не лише стійка база знань, її інформативна наповненість, але й здатність відповісти на соціальне замовлення пристосуватися до нових умов, зокрема й інформаційних, які є дуже мінливими. Ці динамічні умови ставлять перед сучасним спеціалістом цілий ряд нестандартних (наукових чи технологічних) завдань. Запорукою їх вирішення може бути здатність гармонійної особистості до творчості, до самовдосконалення – як духовного, так і професійного.

Перспективи майбутнього, майбутній розвиток світової спільноти, особливості цивілізаційного процесу – це дуже цікава і актуальна проблема, яка не може залишити байдужими усіх людей, зокрема молодь. Яким би ми не уявляли майбутній світ, за будь-якого песимістичного прогнозу завжди залишаються сподівання, що людство знайде засоби вирішення своїх проблем. Дуже важливим є те, що наші уявлення майбутнього і очікування є не лише мріями, – як свідчить світовий економічний досвід ХХ століття, наші думки у вигляді ціннісно-світоглядних ідеалів здатні визначати майбутні події.

Зародки футурологічних концепцій можна знайти вже з кінця доби пізнього Середньовіччя у працях Ш. Фур'є, А. Сен-Симона, Р. Оуена. Певною мірою ідеї цих мислителів визначили появу марксизму, який виявив практичну силу “філософії майбутнього” у вигляді виникнення пролетарських держав. Відтоді уявлення про майбутнє, будівництво ідеального суспільного устрою, історичний час і суспільний поступ починають відігравати особливу роль в соціальній науці. На противагу ідеї “комунізму” на основі соціального аналізу створюються обґрунтування альтернативних концепцій.

Цікаву світоглядну позицію розробив професор Д. Белл у праці “Настання постіндустріального суспільства”. Він виходив з того, що перехід до “постіндустріального суспільства” зумовлюється не стільки матеріальними чинниками, скільки соціальними інститутами. За основу аналізу суспільства Д. Белл обрав схему “осі виробництва і типів використання знань”. При цьому у “постіндустріальному суспільстві” настає панування “меритократії” – нової еліти, яка складається з

обдарованих осіб з усіх соціальних верств і панує не лише у виробництві, а й у політиці.

У своїй футурошоковій концепції, що припадає на ту ж добу, Олвін Тоффлер пов'язує подолання наявних кризових явищ індустріального суспільства з тим, що індустріальний світ вступає в нову стадію історичного розвитку – стадію технологічної цивілізації. “Суперіндустріальна революція” створить “абсолютно нове суспільство”, позбавивши народ голоду та хвороб, створить можливості для самореалізації кожної людини, започаткує моралізацію усіх сфер суспільного життя. Корінні зміни відбудуться у сімейних і міжнародних відносинах, поліпшиться система освіти й виховання. Наголошується на неминучості “революції влади”, тобто зміни в управлінні державами, бо саме влада, на його думку, є рушійною силою соціальних змін.

Багато уваги О. Тоффлер приділив феномену інформатизації суспільства, провідній ролі інформаційних технологій. Він наголошує, що знання, інформаційна революція сьогодні загрожують фінансовій владі більше, ніж профспілки. Той, хто контролюватиме знання, контролюватиме владу.

Французький економіст Фураст'є, аналізуючи дані концепції й узагальнюючи їх, зазначає, що сучасна футурологія опікується саме проблемою відчуження людини, що була найбільш чітко поставлена ще К. Марксом. Він вважає достатньо обґрунтованою думку, що НТР повинна зняти проблем у класової боротьби і забезпечити технологічне вирішення наявних соціальних проблем, завдячуючи створенню “суспільства споживання”, де переважатиме сфера послуг. Ті ж ідеї ми зустрічаємо в загальновідомій світоглядно-методологічній концепції “інформаційного суспільства”, прихильники якої наголошують на радикальних змінах у суспільстві, що спричинені сучасною інформаційною революцією.

Отже, звертаючись до концепції тоталізму в освіті, можна зазначити, що наведені вище уявлення про «світле» майбутнє людства, не беруть до уваги діалектики розвитку суспільного життя. Вона ж полягає у тому, що особливістю суспільного устрою, з того часу як людство здатне його досліджувати, є існування полярних класів. Тому всі міркування, здогадки (окрім явних фантазій) повинні стояти на твердому ґрунті саме діалектики.